

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди**

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**Матеріали
науково-практичної конференції
27 вересня 2019 року**

Харків 2019

УДК 371
ББК 74.204.9 П 24

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського: Матеріали науково-практичної конференції / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2019. – 158 с.

У збірці представлено матеріали наукової конференції, присвяченої 101-й річниці від дня народження видатного вітчизняного педагога Василя Олександровича Сухомлинського (1918 – 1970 рр.). Доповіді учасників конференції підтверджують, що теоретична спадщина та практична діяльність В. О. Сухомлинського і сьогодні залишаються предметом вивчення та сприяють розв'язанню завдань сучасної педагогічної теорії і практики в Україні. Матеріали збірки будуть корисними для викладачів, аспірантів, студентів.

Видано за рахунок авторів

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

ЗМІСТ

Прокопенко І. Ф.

Свобода, відповідальність і вдячність – категорії педагогічної системи В. О. Сухомлинського.....6

Карпова Л. Г.

В.О. Сухомлинський про вимоги до педагога як керівника і організатора освітнього процесу.....12

Баранова С. Л.

Теоретичне обґрунтування та практичне використання ідей В.О. Сухомлинського щодо виховання всебічно розвиненої особистості.....15

Борисенко Н. О.

Чинники формування особистості через призму порад В. Сухомлинського.....19

Боярська-Хоменко А. В.

Емоційне здоров'я вчителя у спадщині В. О. Сухомлинського та в умовах Нової української школи.....23

Волкова Я. В.

Педагогічна паралель у вивченні досвіду фінської освіти і методичних напрацювань Василя Сухомлинського.....27

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Горбатюк А. А.

Чинники виховання шляхетної особистості через призму доробку Василя Сухомлинського.....30

Гузенко Н. О.

Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у вихованні моральної відповідальності підлітків.....34

Денисенко А. О.

Школа радості ХХІ століття.....38

Довженко Т. О., Небитова І. А.

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського в контексті Нової української школи...41

Жадько О. А.

В. Сухомлинський про формування громадянських якостей школярів.....45

Журавльов О. В., Журавльова А. І.

Ідеї трудового виховання В. О. Сухомлинського у розрізі формування економічної компетентності в учнів основної школи.....49

Золотухіна С. Т., Стяглик Н. І.

В. О. Сухомлинський про особливості організації науково-дослідної роботи в школі.....53

Кайдалова Л. Г., Штефан Л. А.

Використання ідей В. О. Сухомлинського при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами (50 – 80-ті рр. ХХ століття).....59

Колбіна Т. В.

Підготовка фахівців у контексті гуманістичної парадигми.....63

Костіна В. В.	
Творче використання спадщини В. О. Сухомлинського у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.....	67
Красін С. А.	
Визначення проблеми батьківства в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....	72
Лисенко Н. Г.	
Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у підготовці майбутніх учителів до виховання толерантності в учнів.....	75
Малу Алаа Х.	
Шляхи формування особистості в працях Аль-Фарабі та В. О. Сухомлинського: порівняльний аналіз.....	79
Овчар Н. В.	
Вивчення творів В. Сухомлинського на уроках літературного читання з використанням засобів мультимедіа.....	83
Олійник Т. О., Борисов В. А., Губа А. В., Денисенко І. Д., Соколова А. В.	
Особливості розбудови цифрового освітнього середовища на засадах гуманістичної педагогіки.....	86
Онишків З. М.	
В. О. Сухомлинський про основні вимоги до особистості педагога.....	91
Перепелиця Г. А.	
Василь Сухолинський про самоосвіту вчителя суспільствознавчих дисциплін.....	95
Прокопенко І. А.	
Ідея здоров'язбереження в творчій спадщині В. Сухомлинського.....	99
Радченя І. В.	
Формування життєвотворчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів на засадах концепції Нової української школи.....	102
Рудічева Н. К., Захарова А. А., Ремінна І. В.	
В. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами.....	106
Свір Н. В.	
Формування основних компетентностей на уроках географії в Новій українській школі.....	110
Сем'янів А. Є.	
В. О. Сухомлинський про використання вчителем виховного потенціалу шкільних підручників (з іноземної мови).....	114
Сотніков Д. В.	
Формування економічної компетентності школярів на засадах літературної спадщини В. О. Сухомлинського.....	117
Ткачов А. С., Ван Ціхуей	
Використання музики у виховній системі Василя Сухомлинського.....	122

Ткачова Н. О., Ду Цзінсюй	
Ідея формування підприємницької компетентності особистості в педагогічних працях В. О. Сухомлинського.....	125
Трухан Г. В.	
Про важливість надання педагогічної підтримки учням (за поглядами В. О. Сухомлинського).....	129
Філяніна Н. М., Сінявіна Л. В., Долга О. О.	
Екологізація навчального процесу в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....	133
Чжан Гомінь	
Вплив хореографічної діяльності на розвиток дитини.....	137
Яковенко В. В.	
В. О. Сухомлинський про трудове виховання дітей дошкільного віку.....	141
Яловега І. Г., Каліна К. Є.	
В. О. Сухомлинський про організацію процесу навчання математиці в праці «Сто порад учителям».....	145
Ясінська Н. В.	
В. О. Сухомлинський – творець педагогіки гуманізму.....	148

Провідним принципом роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, був принцип гуманізму. «Я переконався, – пише В. О. Сухомлинський, – що найстрашніше в житті – це скалічене, понівечене дитяче серце і що воно найбільше потребує любові, ласки, піклування, уваги, добра» [4, т. 4, с. 35].

Отже, в 50 – 80-ті рр. ХХ століття ідеї В. О. Сухомлинського активно використовувались при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Список бібліографічних посилань:

1. Бондар А., Кобзар Б. Навчально-виховна робота в школах-інтернатах і групах продовженого дня. К.: Вища школа, 1985. 304 с.
2. Наточій А. М. *Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюванням серцево-судинної системи*: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1995. 194 с.
3. Положення про школи-інтернати. *На допомогу працівникам шкіл-інтернатів*. К.: Радянська школа, 1961. С. 62.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. К.: Радянська школа, 1977.

УДК 371.14

Т. В. Колбіна

Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця
tkolbina55@gmail.com

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Підготовка фахівців на засадах гуманістичної парадигми забезпечує всебічний розвиток особистості, що означає єдність інтелектуального, культурного, соціально-морального і професійного аспектів. Принцип гуманізму, що у практичній реалізації перетворюється у соціально-педагогічний фактор розвитку особистості, потребує відповідного відбору компонентів педагогічної системи підготовки фахівців (цілей, принципів, змісту, засобів та форм спільної діяльності викладача і студентів).

Ключові слова: гуманістична парадигма, підготовка фахівців, розвиток особистості.

Training of specialists on the grounds of the humanistic paradigm provides a personality comprehensive development that constitutes integration of intellectual, cultural, social-moral and professional aspects. The principle of humanism which is transformed into social and pedagogical factor of a personality development by its practical realisation, requires the corresponding components selection for the pedagogical system of specialists' training (goals, principles, content, means and forms of a teacher and students' collaborative work).

Key words: *humanistic paradigm, training of specialists, personality development.*

Залежно від домінування того чи іншого уявлення про ідеальний образ освіти для людини, яка є носієм знань, культури, досвіду і світогляду відповідної історичної епохи, склалися і неодноразово переглядалися різні типи парадигм (знаннєва, культурологічна, соціетарна, технократична та інші).

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки в Україні провідною є гуманістична парадигма, що передбачає утвердження людини як найвищої цінності, найповніше розкриття її здібностей, задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонію стосунків людини в суспільстві, з навколишнім середовищем і природою [1, с. 139].

З позицій концепції гуманізму, людина є унікальною особистістю, яка має право на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей. У Конституції України забезпечення благополуччя людини (її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканості й безпеки) проголошується головною соціальною метою і визначається основним критерієм оцінки рівня розвитку суспільства. Тож принцип гуманізації є важливим фактором оптимізації функціонування системи освіти нашої країни.

Роботи Ш. Амонашвілі, П. Вентцеля, С. Гессена, А. Дістервега, Я.А.Коменського, Й. Песталоцці, К. Роджерса, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших педагогів заклали основи педагогічного мислення, теоретичного обґрунтування педагогічної діяльності на засадах гуманізму і розробки відповідних технологій навчання і виховання, які мають втілити принципи гуманізму в практичну діяльність кожного вчителя.

Особливу роль у становленні української системи освіти має гуманістична педагогіка В. Сухомлинського, яка ґрунтується на положеннях про безумовну неповторність і цінність людини, її свободу і гідність, що зумовлює необхідність створення умов для гармонійного розвитку кожної

особистості. У педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського розроблена й обґрунтована цілісна система навчання і виховання, що ґрунтується на гуманістичних ідеях Добра і Краси.

Головною цінністю гуманістичної парадигми є студент з його інтересами, здібностями й індивідуально-особистісними характеристиками. У ЗВО необхідно забезпечити всім студентам умови для всебічного розвитку, отримання повноцінної і якісної освіти. Подальша професійна діяльність має розглядатися не тільки за критерієм її соціальної значущості, але й як сфера самореалізації особистості.

Тривалий час у психолого-педагогічних концепціях навчання розроблялись питання, пов'язані з впливом на особистість тільки об'єктивного фактора (зумовленість розвитку людини зовнішнім соціальним середовищем, вимогами суспільства тощо), а вплив інших факторів (суб'єктивного, особистісного та людського) не брались до уваги. Визнання примату суспільних вимог над потребами і проявами особистості призводить до авторитаризму викладачів, домінування колективної волі та рішень над вибором і вчинками окремої людини, що породжує соціально безвідповідальну особистість, нездатну до індивідуального вибору та прийняття самостійних рішень. Трансформації у всіх сферах українського суспільства зумовили необхідність формування активної життєвої позиції фахівця, його світогляду, ціннісних орієнтацій, навичок ефективної комунікації у всіх сферах життя.

На відміну від традиційного навчання, де студент розглядається як об'єкт впливу викладача (суб'єкт-об'єктні відносини), гуманістичній парадигмі притаманні суб'єкт-суб'єктні відносини, тобто такі гуманістичні моральні норми, що передбачають співпрацю та взаємодію між викладачем і студентами. В організації педагогічного процесу зусилля педагога мають бути спрямовані на те, щоб створити атмосферу довіри і сприятливі умови для навчання, в яких могли б розкритися здібності учнів і виявитися їхня активність. Це можливо за умов особистісно орієнтованого навчання, коли студент та викладач є суб'єктом пізнавальної і професійної діяльності. Реалізація особистісного підходу у навчанні можлива за умови, якщо зробити навчання сферою самоствердження особистості [2, с. 31].

Ознаками особистісно орієнтованого навчання є контекстуальність (навчальні матеріали торкаються значущої для особистості смислової сфери), діалогічність (комунікація учасників навчальної взаємодії в атмосфері відкритості, вільного обміну думками та емоціями), імітативність (засвоєння

навчального змісту через «програвання» особистісно значущих ситуацій і набуття відповідного досвіду).

Тож науковці (П. Гальперін, В. Ляудіс, І. Ільясов, Н. Тализіна та інші) розробили діалектичну концепцію розвитку особистості в процесі навчання, згідно з якою основною метою системи вищої освіти має стати не тільки професійна підготовка фахівця, а формування в процесі навчання особистості, здатної до саморозвитку. Досягнення цієї мети можливе за умови організації навчальної діяльності, яка не редукується до процесу засвоєння змісту окремих предметів, а спрямована на посилення міжпредметних зв'язків.

Для реалізації даної психолого-педагогічної концепції необхідно розробити відповідне дидактичне забезпечення, а саме: спроектувати ситуації спільної навчальної діяльності (СПД), в яких «людина відтворюється як цілісність» у єдності інтелектуальної і моральної сфер [3, с. 112]. У психолого-педагогічних дослідженнях доведено (Т. Дмитренко, В. Ляудіс, О. Матюшкін, С. Шацький та інші), що ситуації СПД сприяють розвитку мотиваційно-сислової сфери особистості студента, подоланню проявів авторитарності викладача в управлінні педагогічним процесом. У ситуаціях СПД студенти набувають необхідний для подальшої роботи досвід спільної діяльності, професійно-ділової комунікації, соціальної взаємодії на діалогічних засадах.

Педагогічною практикою доведено, що ефективною формою підготовки фахівців є вирішення проблемних ситуацій, які моделюють типові завдання майбутньої професійної діяльності і відносини під час її здійснення. Пошук вирішення проблемних ситуацій стимулює студентів до їх аналізу, розроблення способів їх розв'язання, оцінювання отриманих результатів. Таким чином у них розвивається пізнавальна активність, ініціативність у пошуку варіантів вирішення проблемної ситуації, здатність працювати в «команді».

Таким чином, з розвитком ідей гуманізму навчання розглядається не як передача та засвоєння того чи іншого культурного досвіду, а як спільна діяльність реальних або потенційних однодумців (викладачів та учнів), що спрямована на максимально повний й глибокий пізнавальний, соціальний та особистісний розвиток кожного з її учасників.

Завдання викладача в контексті гуманістичної парадигми полягає в тому, щоб допомогти студентам засвоїти, насамперед, принципи взаємоповаги, доброзичливості, врахування індивідуальних особливостей

одне одного, принципи взаємної координації потреб, цілей і засобів їх досягнення, принципи співробітництва і співтворчості, що спрямовано на створення та реалізацію гуманістичних ідеалів у різноманітних сферах діяльності. Викладачеві в такій соціальній взаємодії, як навчання, відводиться роль фасілітатора – того, хто допомагає і підтримує.

Отже, гуманізація вищої освіти має на меті всебічний розвиток особистості, що означає єдність інтелектуального, культурного, соціально-морального і професійного аспектів. Підготовка фахівців у ЗВО має ґрунтуватися на принципах особистісно орієнтованого навчання, що дозволяє створити такі умови, коли кожний студент може відчувати себе особистістю і реалізувати свої суб'єктні можливості в досягненні індивідуальних освітніх цілей.

Принцип гуманізму, що у практичній реалізації перетворюється у соціально-педагогічний фактор розвитку особистості, потребує відповідного відбору всіх компонентів педагогічної системи підготовки фахівців (цілей, принципів, змісту, засобів та форм спільної діяльності викладача і студентів).

Список бібліографічних посилань:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К.: Райдуга, 1994. 61 с.
2. Пехота О. М. Особистісно орієнтована освіта і технології. В кн.: Освітні технології: Навч.-метод. посібник. К.: А.С.К., 2001. С.27 – 44.
3. Формирование учебной деятельности студентов. Под. ред. В. Я. Ляудис. М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1989. 240 с.

УДК 37.04:316.61

В. В. Костіна
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
vkostina2014@gmail.com

ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті висвітлено характеристики процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи в інклюзивному освітньому

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Матеріали науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск:

доктор педагогічних наук, професор Штефан Л. А.

Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції мовою оригіналу
Редакція може мати думку, що відрізняється від позиції авторів

Підп. до друку 30.10.2018. Формат 60x84/16. Спосіб друку – ризографія.
Умов.-друк. арк. 0,00. Наклад 100 прим. Зам. № 1/30.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29

Віддруковано в типографії